

LAKIALOITE 30/2007 vp

Laki vanhusten, vammaisten ja psyykkisesti sairaiden kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä ja laki rikosrekisterilain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoitteessa ehdotetaan uuden lain säätämistä vanhusten, vammaisten ja psyykkisesti sairaiden kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä ja rikosrekisterilain (770/1993) muuttamisesta, jotta rikosrekisteritietojen luovuttaminen tulisi mahdolliseksi myös vanhuksiin, vammai-

siin tai psyykkisesti sairaisiin kohdistuneista rikoksista langetettujen tuomioiden osalta. Tämä edistäisi niiden henkilöiden luotettavuuden selvittämistä, jotka hakevat kyseisten henkilöryhmien kanssa työskentelyä sisältäviin tehtäviin.

PERUSTELUT

Puolustuskyvyttömiin, heikkokuntoisiin vanhuksiin ja vammaisiin, eritoten kehitysvammaisiin, sekä psyykkisesti sairaisiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat Suomessa vaiettu asia. Vanhusten ja vammaisten hoidossa on huutava pula ammattihoitajista. Tämän vuoksi töihin saatetaan joutua palkkaamaan, kenet sinne vain saadaan. Myös päihteidenkäyttäjät vanhusten ja vammaisten hoitotyössä ovat kasvava, huolestuttava ongelma. Päihdeongelmien lisääntyessä on suuri vaara, että työpaikka, jossa on helppo päästä käsiksi vahvoihin lääkkeisiin, houkuttaa.

Vanhusten ja vammaisten suojelemisen osalta Suomen lainsäädäntö on edelleen puutteellinen. Tuomio vammaiseen tai vanhukseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta ei esimerkiksi estä saamasta työtä vanhus- ja vammaishoitoteh-

tävissä. Työnantajalla ei ole nykyisellään edes mahdollisuutta selvittää vanhus- ja vammaistyöhön hakeutuvien taustoja. Rikosrekisteriotteen voi vaatia arvioitaessa henkilön soveltuvuutta puolustusvoimien, poliisin tai vaikkapa Suomen Pankin palvelukseen, mutta ei vanhusten, vammaisten tai psyykkisesti sairaiden kanssa työskentelyyn hakeutuvilta. Voimassa oleva rikosrekisterilaki suojaa paremmin Suomen Pankin setelit omaisuusrikoksilta kuin vanhukset ja vammaiset seksuaali- tai muilta rikoksilta.

Ratkaisuna tähän ongelmaan tulisi säätää työnantajalle mahdollisuus saada tietoja vanhusten, vammaisten ja psyykkisesti sairaiden kanssa työskentelyä sisältäviin työtehtäviin hakevien taustoista sekä mahdollisista näihin henki-

löryhmiin kohdistuneista rikoksista langetetuista tuomioista.

Rikosrekisterilain ja -asetusten perusteella voidaan painavista syistä sallia tietojen luovutus henkilön sopivuuden selvittämiseksi muihin kuin vain luettelossa erikseen merkittyihin työtehtäviin. Tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan tiettävästi ole vanhusten ja vammaisten kanssa työskentelevien osalta käytetty. Vastaavanlaisia taustaselvityksiä tehdään rutiiniluonteisesti lukuisilla muilla aloilla. Mikäli esimerkiksi ylino-

peussakot voivat eräillä aloilla toimia esteenä koulutuksen ja työn saannille, vanhuksiin, vammaisiin tai psyykkisesti sairaisiin kohdistuneiden rikosten selvittäminen ei liene kohtuuton edellytys työskentelylle näiden henkilöryhmien kanssa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

vanhusten, vammaisten ja psyykkisesti sairaiden kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on suojella vanhusten, vammaisten ja psyykkisesti sairaiden henkilökohtaista koskemattomuutta ja edistää heidän henkilökohtaista turvallisuuttaan. Laissa säädetään menettelystä, jolla vanhusten, vammaisten tai psyykkisesti sairaiden kanssa työskentelemään valittavien henkilöiden rikostaustaa selvitetään.

2 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan sekä jatkuvaan ja määräaikaiseen työ- ja virkasuhteessa tehtävään työhön että tilapäis- ja vuokratyösuhteeseen, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu vanhuksen, vammaisen, kehitysvammaisen tai psyykkisesti sairaan hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa.

Lakia sovelletaan 1 momentissa säädettyin edellytyksin myös:

1) siviilipalveluslain (1723/1991) 1 §:ssä tarkoitetun siviilipalvelusvelvollisen työpalveluun;

2) työllisyyslaissa (275/1987) tarkoitetun työelämävalmennuksessa olevan henkilön työhön työpaikalla;

3) työmarkkinatuesta annetussa laissa (1542/1993) tarkoitetun työharjoittelijan ja työelämävalmennuksessa olevan henkilön työhön työpaikalla;

4) työvoimapalvelulaissa (1005/1993) tarkoitetun henkilön työhön työkokeilussa työpaikalla;

5) perhehoitajalain (312/1992) 1 §:ssä tarkoitetun perhehoitajan antamaan perhehoitoon;

6) yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta annetussa laissa (603/1996) tarkoitettuun palvelun tuottajaan; ja

7) yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa (152/1990) tarkoitettuun palvelun tuottajaan.

Siviilipalveluskeskus ei voi määrätä henkilöä tämän lain mukaisiin tehtäviin eikä työvoimaviranomainen voi tehdä työkokeilua, työelämävalmennusta tai työharjoittelua koskevaa sopimus-

ta tässä laissa tarkoitetuista tehtävistä, jos henkilö ei halua ottaa vastaan tällaisia tehtäviä.

3 §

Työnantajan velvollisuus pyytää rikosrekisteriote nähtäväksi

Työnantajan tulee pyytää henkilöltä nähtäväksi rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä, kun henkilö ensi kerran otetaan tai nimitetään sellaiseen työ- tai virkasuhteeseen, johon kuuluu 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä taikka annettaessa henkilölle näitä tehtäviä ensi kerran. Työnantajalla tarkoitetaan tässä laissa myös siviilipalveluslain 8 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksesta sekä työvoimaviranomaista, joka tekee työharjoittelua, työelämävalmennusta ja työkokeilua koskevan sopimuksen.

Jollei kunnan tai kuntayhtymän virkaa täytetäessä ole käytettävissä rikosrekisteriotetta, valinta on suoritettava ehdollisena ja valinnan vahvistaminen on ratkaistava vasta sitten, kun ote on esitetty. Virkaan ehdollisesti valitun on esitettävä nähtäväksi rikosrekisteriote viimeistään 30 päivän kuluessa tai viran täyttävän viranomaisen erityisestä syystä myöntämän pidemmän määräajan kuluessa valitsemispäätöksen tiedoksisaannista lukien uhalla, että valinta muutoin raukeaa. Valinnan vahvistamisesta tai sen raukeamisesta päättää ehdollisen valinnan suorittanut viranomainen tai vahvistamisesta asianomainen alempi täytäntöönpaneva viranomainen.

Valtion virkamieslain (750/1994) mukaiseen virkaan tai virkasuhteeseen nimittämisen edellytyksenä on edellä 2 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa, että henkilö on pyynnöstä toimittanut viranomaiselle nähtäväksi otteen rikosrekisteristä.

4 §

Yksityisten sosiaalipalvelujen tai yksityisten terveydenhuollon palvelujen tuottajan rikosrekisteriote

Jos yksityisten sosiaalipalvelujen tai yksityisten terveydenhuollon palvelujen tuottajan toimialaan kuuluu palvelujen antaminen vanhukselle, vammaiselle tai psyykkisesti sairaalle, tulee lääninhallituksen ennen luvan myöntämistä pyytää muuhun kuin työsopimussuhteeseen henkilökuntaan kuuluvalta henkilöltä, jolle kuuluu 2 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä, nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä.

Tässä pykälässä tarkoitettu ote on pyydettävä nähtäväksi myös ennen kuin muu kuin lupahakemuksessa tai ilmoituksessa määritelty henkilö otetaan 2 §:ssä tarkoitettuihin tehtäviin. Palvelun tuottajan on ilmoitettava asiasta asianomaiselle lääninhallitukselle tai kunnalle.

5 §

Rikosrekisteriotteen kelpoisuusaika

Rikostaustan selvittämiseksi tämän lain nojalla esitetty rikosrekisteriote ei saa olla kuutta kuukautta vanhempi.

6 §

Merkintä rikosrekisteriotteen esittämisestä ja otteen palauttaminen

Rekisteriotteen nähtäväksi esittäneen henkilön henkilötietoihin saadaan tehdä ainoastaan merkinnät rikosrekisteriotteen esittämisestä ja otteen tunnistetiedoista. Työnantaja tai muu henkilö, joka on tämän lain mukaan saanut rikosrekisteriotteen nähtäväksi, ei saa ottaa siitä jäljennöstä. Rikosrekisteriote on palautettava otteen esittäneelle henkilölle viipymättä.

7 §

Vaitiolovelvollisuus

Rikosrekisteriotteesta ilmeneviä tietoja ei saa ilmaista muille kuin sellaisille henkilöille, jotka välttämättä tarvitsevat niitä tehdessään päätöstä siitä, annetaanko henkilölle tämän lain soveltamisalaan kuuluvia tehtäviä. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa sivulliselle senkään jälkeen, kun henkilö ei enää hoida sitä tehtävää, jossa hän on tiedon saanut.

8 §

Hakuilmoitus

Kun tässä laissa tarkoitettuja tehtäviä ilmoitetaan haettavaksi, hakuilmoituksessa on mainittava siitä, että tehtävään otettavan henkilön on esitettävä nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu rikosrekisteriote.

9 §

Rangaistussäännökset

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) rikkoo 3, 4 tai 5 §:ssä säädetyn velvollisuuden pyytää nähtäväksi rikosrekisterilain 6 §:n 2 momentissa tarkoitettu ote rikosrekisteristä,

2) rikkoo 4 §:n 3 momentissa säädetyn velvollisuuden ilmoittaa lääninhallitukselle tai kunnalle muun kuin lupahakemuksessa tai ilmoituksessa määritellyn henkilön ottamisesta lain tarkoittamiin tehtäviin tai

3) rikkoo 7 §:ssä säädetyn velvollisuuden viipymättä palauttaa rikosrekisteriote otteen esittäneelle henkilölle,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *rikostaustan selvittämisrikkomuksesta* sakkoon. Työnantajan tai tämän edustajan vastuu määräytyy rikoslain (39/1889) 47 luvun 7 §:ssä säädettyjen perusteiden mukaan.

Rangaistus 8 §:ssä säädetyn vaitiolovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Rangaistus henkilörekisteririkoksesta säädetään rikoslain 38 luvun 9 §:ssä.

10 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2007.

2.

Laki

rikosrekisterilain 6 ja 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 20 päivänä elokuuta 1993 annetun rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 654/2004, seuraavasti:

6 §

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, yk-

sityinen henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä voidakseen ryhtyä sellaiseen tehtävään, johon pysyväisluontoisesti ja olennai-

sesti kuuluu työskentelyä alaikäisten parissa tai työskentelyä vanhusten, vammaisten tai psyykkisesti sairaiden parissa ja jossa ote on lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) tai vammaisten, kehitysvammaisten ja psyykkisesti sairaiden kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (/) mukaan toimitettava työnantajalle tai viranomaiselle. Otteeseen merkitään tiedot päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 17 luvun 18, 18 a tai 19 §:ssä tarkoitettusta sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasta teosta, 20 luvussa tarkoitettusta seksuaalirikok-

sesta, 21 luvun 1 §:n nojalla taposta, 2 §:n nojalla murhasta, 3 §:n nojalla surmasta tai 6 §:n nojalla törkeästä pahoinpitelystä, 31 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ryöstöstä taikka 50 luvussa tarkoitetuista huumausainerikoksista. Otteeseen merkitään myös tiedot päätöksestä, jolla henkilö on aikaisemmin voimassa olleen lain nojalla tuomittu vastaavasta rikoksesta. Ote on maksuton.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 2007.

Helsingissä 27 päivänä huhtikuuta 2007

Tarja Tallqvist /kd
Päivi Räsänen /kd
Kari Kärkkäinen /kd
Sari Palm /kd
Bjarne Kallis /kd
Toimi Kankaanniemi /kd
Leena Rauhala /kd
Päivi Lipponen /sd
Merja Kuusisto /sd
Jouko Skinnari /sd

Krista Kiuru /sd
Pauliina Viitamies /sd
Antti Vuolanne /sd
Tuula Peltonen /sd
Tommy Tabermann /sd
Johanna Ojala-Niemelä /sd
Esa Lahtela /sd
Sanna Lauslahti /kok
Timo Kaunisto /kesk
Anne-Mari Virolainen /kok